

Tục Ngữ - Ca Dao Việt Nam

Mỗi một dân tộc, một quốc gia nào trên thế giới đều có những nét đặc trưng riêng về bản sắc và nền văn hoá của mình. Điều đó là một sự tự hào dân tộc. Cũng như Việt Nam ta, một kho tàng về một nền văn minh hình thành rất sớm từ thời cây lúa nước. Tạo ra cho con người Việt cổ đã biết lao động và hình thành cái trục cho sự xuất hiện và hình thành xã hội sau này. Nhưng không chỉ có vậy, rồi từ từ trong cái tiến hoá của con người nói chung người Việt cổ nói riêng, cái tất yếu cũng ra đời (tiếng nói, chữ viết, âm nhạc, hội họa...) sớm xuất hiện và hình thành ngày càng hoàn chỉnh hơn trong đời sống tinh thần của họ. Lúc bấy giờ, lần lượt trôi dạt mãi đến ngày nay, đúc kết trong cuộc sống và những kinh nghiệm thiết thực trong xã hội và đặc biệt, lưu truyền theo cách truyền miệng từ người này qua người khác. Tục ngữ ca dao đã ra đời.

Âm tiết đơn giản. Lời lẽ mộc mạc, rất đời thường nhưng tô điểm rất đậm nét các vấn đề xã hội lúc ấy. Càng đáng trân trọng hơn nữa là lưu trữ kho tàng này là những người nông dân, những người địa phương theo cách truyền miệng. Đôi khi qua sự truyền miệng ấy, xuất hiện nhiều dị bản khác nhau, nhưng vẫn không mất ý nghĩa của câu ca dao, tục ngữ.

Tình cha mẹ con cái, tình anh em, tình vợ chồng, tình yêu đôi lứa, tình người ... đã thể hiện hết trong lời và ý thơ, cái chất dân gian đã tạo được sự rung động trong lòng người. Không hoa mỹ, không cầu kỳ, không triết lý, nhưng nói hết được toàn cảnh về đời sống con người thời ấy.

Mỗi thể thơ khi đọc lên là hiểu ngay. Đó mới chỉ là một phạm trù nhỏ. Cái mà mình trân trọng là ý nghĩa của từng câu ca dao, tục ngữ đó. Có một nhà phê bình văn học đã từng nói " nói về ca dao tục ngữ Việt Nam, tôi không thể nói được, kỳ lạ lắm, thiên liêng lắm, đời thường lắm" .

1. Ai ai cũng tưởng bậu hiền
Cần cơm không bể, cần tiền bể hai
2. Ai đem con sáo sang sông
Để cho con sáo sổ lồng bay cao
3. Ai đi bờ đắp một mình
Phất phơ chiếc áo giống hình phu quân
4. Ai đi đâu đấy hỏi ai
Hay là trúc đã nhớ mai đi tìm
Ai đi muôn dặm non sông
Để ai chứa chất sầu đong vơi đầy

5. Ai đi sục sịch ngoài hàng dưa
Phải chằng chú thợ mộc với cái cửa cái bào
Ai đi sục sịch ngoài hàng rào
Phải chằng chú thợ mộc với cái bào cái cửa
6. Ai kêu là rạch, em gọi là sông
Phù sa theo nước chảy mênh mông
Sông ơi, thấm mát đời con gái
Chẳng muốn lìa sông, chẳng muốn lấy chồng
7. Ai làm cho bướm lìa hoa
Cho chim xanh nở bay qua vườn hồng
8. Ai làm Nam Bắc phân kỳ
Cho hai giòng lệ đầm đìa nhớ thương
9. Ai mà nói dối cùng ai
Thì trời giáng hạ cây khoai giữa đồng
Ai mà nói dối cùng chồng
Thì trời giáng hạ cây hồng bờ ao
10. Ai nhút thì tôi đứng nhì
Ai mà hơn nữa tôi thì thứ ba
11. Ai ơi bung bát cơm đầy
Đẻo thơm một hạt, đắng cay muôn phần
12. Ai ơi chơi lấy kéo già
Măng mọc có lúa người ta có thì
Chơi xuân kéo hết xuân đi
Cái già sòng sọc nó thì theo sau
13. Ai ơi chớ nghĩ mình hèn
Nước kia dù đục lóng phèn cũng trong
14. Ai ơi chớ vội cười nhau
Cười người hôm trước hôm sau người cười
Ai ơi chớ vội cười nhau
Nhìn mình cho tỏ trước sau hãy cười
15. Ai ơi chằng chóng thì chầy
Có công mài sắt, có ngày nên kim
16. Ai ơi đã quyết thì hành
Đã đồn thì vác cả cành lẩn cây
17. Ai ơi đã quyết thì hành
Đã đan thì lận, tròn vành mới thôi

18. Ai ơi đừng bỏ ruộng hoang
Bao nhiêu tấc đất tấc vàng bấy nhiêu
19. Ai ơi đừng lấy học trò
Dài lưng tốn vải ăn no lại nằm
Hay nằm thời có vông đào
Dài lưng thời có áo chào nhà vua
Hay ăn thời có gạo kho
Việc gì mà chẳng ăn no lại nằm
20. Ai ơi đừng lấy pháo binh
Nửa đêm nó bắn rung rinh cái giường
21. Ai ơi ở chí cho bền
Dù ai xoay hướng đổi nền mặc ai
22. Ai ơi chí ở cho bền
Dù ai xoay hướng đổi nền mặc ai
Dù ai nói Đông nói Tây,
Ta đây vẫn vững như cây giữa rừng
23. Ai phụ tôi có đất trời chứng giám
Phận tôi nghèo, tôi không dám phụ ai
Tường giếng sâu tôi nối sợi dây dài
Ai dè giếng cạn, tiếc hoài sợi dây
24. Ai về ai ở mặc ai
Áo dà ở lại, đến mai hãy về
25. Ai về ai ở mặc ai
Thiếp như sấu đượm thấp hoài năm canh
26. Ai về Bình Định mà coi
Đàn bà cũng biết múa roi, đi quờn
27. Ai về có nhớ ta chăng
Ta về ta nhớ hàm răng mình cười
28. Ai về em gửi bức thơ
Hỏi người bạn cũ bây giờ nơi nao
Non kia ai đắp mà cao
Sông kia, biển nọ ai đào mà sâu
29. Ăn cây sung ngồi gốc cây sung
Lấy anh thì lấy, nằm chung không nằm
30. Ăn cháo, đá bát

31. Ăn một bát cháo, chạy ba quãng đồng
32. Ăn bữa giỗ, lổ bữa cày
33. Ăn cá nhả xương, ăn đường nuốt chậm
34. Ăn cây nào, rào cây ấy
35. Ăn chưa no, lo chưa tới
36. Ăn cơm không rau như nhà giàu chết không nhạc
37. Ăn cơm có canh như tu hành có bạn
38. Ăn cơm mới, nói chuyện cũ
39. Ăn dầm, nằm dề
40. Ăn đi giỗ trước, lội nước theo sau
41. Ăn lắm thì hết miếng ngon
Nói lắm thì hết lời khôn hóa rồ
42. Ăn đong cho đáng ăn đong
Lấy chông cho đáng hình dong con người
43. Ăn được, ngủ được là tiên
Không ăn không ngủ, mất tiền thêm lo
44. Ăn sao cho được mà mời
Thương sao cho được vợ người mà thương
45. Ăn tàn ăn mạt, ăn nát cửa nhà
Con gà nuốt trứng, cá bống nuốt tươi
46. Ăn thì ăn những miếng ngon,
Làm thì chọn việc cón con mà làm.
47. Ăn thì vừa, thua thì chạy
48. Ăn trái nhớ kẻ trồng cây
Uống nước nhớ người đào giếng
49. Ăn trông nồi, ngồi trông hướng
50. Âu ơ... Anh về bán đất cây da
Để khuya em đắp gió Tây lạnh lùng

51. **Âu ơ...** Bồng bống bông bông
Lớn lên con phải cố học hành
Học là học đạo làm người
Con đừng lêu lổng kẻ cười người chê
52. **Âu ơ..** Cháu ơi cháu ngủ cho lâu
Mẹ cháu đi cấy đồng sâu chưa về
Bắt được con trắm con trê
Tròng cổ mang về bà cháu mình ăn
53. **Âu ơ...** Chim quyên lẻ bạn, than thở một mình
Bây giờ mình lẻ bạn (ơ) 1 mình, mình thở than
54. **Âu ơ...** Em tôi khát sữa bú tay
Ai cho bú thép ngày rày mang ơn
55. **Âu ơ...** Gió đưa gió đẩy về rẫy ăn còng
Về sông ăn cá về đồng ăn cua
56. **Âu ơ...** Má ơi đừng đánh con đau
Để con hát bội làm đào má coi
Âu ơ... Mẹ ơi đừng đánh con đau
Để con bắt cá hái rau mẹ dùng
Bắt cá, cá lội trên đàng
Hái rau rau héo, hỏi sao mẹ dùng hả con?...
57. **Âu ơ...** Mười hai giờ kiếng đổ nhà thờ
Sao anh không học đặng nhờ tắm thân?
58. **Âu ơ...** Quạ kêu nam đáo nữ phòng
Người dưng khác họ đem lòng nhớ thương
Liệu bề đất được thì đương
Đừng gây rồi bỏ thói thường cười chê
59. **Âu ơ...** Ví dầu cá bống đánh đu
Tôm càng hát bội, cá thu cầm châu
60. **Âu ơ...** Ví dầu cá lóc nấu canh
Bỏ tiêu cho ngọt, bỏ hành cho thơm
61. **Âu ơ...** Ví dầu tình bậu muốn thôi
Bậu gieo tiếng dữ cho rồi bậu ra
Bậu ra bậu lấy ông câu
Bậu câu cá bống chặt đầu kho tiêu
Kho tiêu kho ớt kho hành
Kho ba lượng thịt để dành mẹ ăn

62. Ấu ơ... Ví dẫu ví dẫu ví dẫu
Ví qua ví lại ví trâu vô chuồng
63. Anh buồn có chỗ thổ than
Em buồn như ngọn nhang tàn thấp khuya
64. Anh đánh thì em chịu đòn
Tánh em hoa nguyệt mười con chẳng chừa
65. Anh đã có vợ hay chưa?
Mà anh ăn nói gió đưa ngọt ngào
Mẹ già anh ở nơi nao
Để em tìm vào hầu hạ thay anh
66. Anh đâu phải mê bông quế mà bỏ phế cái bông lái
Quế thơm ban ngày, lái ngát ban đêm
67. Anh đi ba bữa anh về
Rừng sâu nước độc anh đừng ở lâu
68. Anh đi đường ấy xa xa
Để em ôm bóng trăng tà năm canh
Nước non một gánh chung tình
Nhớ ai ai có nhớ mình hay chẳng
69. Anh đi em một ngó chùng
Ngó sông sông rộng, ngó rừng rừng sâu
Anh đi em một ngó chùng
Ngó trăng trăng lặn, ngó rừng rừng sâu
70. Anh đi, em ở lại nhà
Hai vai gánh vác mẹ già, con thơ
Lấm than bao quân muối dưa
Anh đi, anh liệu chen đua với đời
71. Anh đi kiệu lộng ba bông
Bỏ em cấy lúa đồng không một mình
72. Anh gặp em hồi đứng bóng đang trưa
Trách trời sao vội tối, anh chưa phân cặn lời
73. Anh em bốn bề là nhà
Người đừng khác họ vẫn là anh em
74. Anh Hai, anh tính đi "mô" ?
Tôi đi chợ Tết, mua khô cá thiều

75. Anh hít cái bông bưởi, anh còn hửi cái bông cam
Anh thích nắm trà, anh lại ham nắm mối
76. Anh lấy được em bỏ công ao ước
Em lấy được anh thoả dạ ước ao
77. Anh mau thức dậy học bài
Mong cho anh sớm thành tài
Trước làm đẹp mặt nở mày mẹ cha
Sau là không phụ tình ta bao ngày
78. Anh này rõ khéo làm ăn
Đi cày chẳng biết, chít khăn mượn người
79. Anh nói với em nhiều tiếng thâm trầm
Nằm đêm nghĩ lại nát bầm lá gan
80. Anh ơi, anh giận em chi
Anh muốn vợ bé, em thì lấy cho
81. Anh ơi anh ở lại nhà
Thôi đừng vui thú nguyệt hoa chơi bời
Còn tiền kẻ rước, người mời
Hết tiền, chẳng thấy một người nào ưa
82. Anh ơi đi lính cho Tây
Con dại cả bấy bỏ lại ai nuôi
83. Anh ơi em chẳng lấy đâu
Anh đừng cạo mặt, nhổ râu tốn tiền
84. Anh ơi nơm cá xong chưa
Xuống em neo đợi chờ trưa anh về
85. Anh say rượu ngày mai sẽ tỉnh
Kẻ say tình, mãi không tỉnh đâu em
86. Anh ơi uống rượu thì say,
Bỏ ruộng ai cày, bỏ giống ai gieo
87. Anh thương em, thương quán thương quít
Anh bông ra gốc mít, anh bông khít gốc chanh
Anh bông quanh đám sậy, anh bông bậy vô mui
Anh bông lui sau lái, anh bông ngoáy trước mũi
88. Anh thương em trầu hết lá lươn
Cau hết nửa vườn, cha với mẹ nào hay
Dầu mà cha mẹ có hay

Nhứt đánh nhì đày, hai lẽ mà thôi
Gươm vàng để đó em ôi
Chết thì chịu chết, là đôi anh không lià

89. Anh tử như phận anh
Chẳng thà ở lều tranh
Như thầy Tăng, thầy Lộ
Cũng không ham mộ,
Như Vương Khải, Thạch Sùng
Đạo người giữ vẹn, bản cùng sá chi
90. Anh về bán ruộng cây da
Bán cặp trâu già, mới cưới đặng em
91. Anh về đếm hết sao trời
Em đây kết tóc ở đời với anh
92. Anh về đô thị hôm nao
Gió lay cây choại, lệ trào mi em
93. Anh về em chẳng dám đưa
Hai hàng nước mắt như mưa tháng mười
94. Anh về làm rế ăn cơm với cá
Em về làm dâu ăn rau má với rạm đồng
95. Anh với em mà tựa vai kề
Nay dù em có lạc Sở sang Tề
Thì em cũng nên gửi thơ về 1 lá đặng cho anh hay
96. Ao có bờ, sông có bến
97. Ao sâu thì lấm ốc nhồi,
Chồng mình lịch sự nửa người nửa ta
Ghen lấm thì đứt ruột ra,
Chồng mình sẽ tới tay ta phen này
98. Áo dài, chớ tưởng là sang,
Bởi không áo ngắn, mới mang áo dài
99. Áo mặc sao qua khỏi đầu
100. Áo anh đứt chỉ đường tà
Vợ anh chưa có, mẹ già chưa khâu
1. Ba cô đội gạo lên chùa
một cô yếm thắm bỏ bùa cho sư
sư về sư ốm tương tư

Ốm lẩn ốm lóc nên sư trọc đầu
ai làm cho dạ sư sâu
cho ruột sư héo như bầu đứt dây

2. Ba đồng một mớ đàn ông
Dem về mà bỏ vào lồng cho kiến nó tha
Ba trăm một mụ đàn bà
Dem về mà trải chiếu hoa cho ngồi
3. Ba đồng một mớ trâu cay
Sao anh không hỏi những ngày còn không?
Bây giờ em đã có chồng
Như chim vào lồng, như cá cắn câu
Cá cắn câu biết đâu mà gỡ
Chim vào lồng biết thuở nào ra
4. Ba năm ở với người đàn
Chẳng bằng một lúc ghé gần người khôn
5. Ba năm trấn thủ lưu đồn
Ngày thì canh điểm tối dồn việc quan
6. Ba tiền một khúc cá buôi
Cũng mua cho được mà nuôi mẹ già
7. Ba trăng là mấy mươi hôm,
Mai Nam nắng trước, chiều Nồm quạnh sau
Chàng ơi đừng phụ khó tham giàu
Khi lành tôn trượng, khi đau phụ phàng
8. Bà già đeo bị hạt tiêu
Sống bao nhiêu tuổi nhiều điều đắng cay
9. Bạc sao bạc chẳng vừa thôi
Để cho nước chảy hoa trôi lỡ làng
10. Bà con khó xin đừng bỏ
Kẻ lạ dầu sang cũng chớ đưa
11. Bà già đã tám mươi tư
Ngồi trong cửa sổ gửi thư lấy chồng
12. Bà già đi chợ Cầu Bông
Bói xem một quẻ lấy chồng lợi chẳng?
Xem rằng ông mới bói rằng:
Lợi thì có lợi, nhưng rằng chẳng còn

13. Bạc Liêu nước chảy lờ đờ
Dưới sông cá chớt trên bờ Triều Châu
14. Bắc thang lên hái hoa vàng
Vì ai cho thiệp biết chàng từ đây
15. Bận bề là nghĩa tương tri
Sao cho sau trước vẹn bề mới nên
16. Bận nghèo thuở trước chớ quên
Vợ cùng kham khổ, chẳng nên phụ tình
17. Bàn tay còn có ngón dài, ngón vắn,
Con một nhà đũa trắng đũa đen,
Hễ ăn vóc học quen,
Dẫu họ chê mình vụng, tập rèn cũng phải hay
18. Bận vàng lại gặp bận vàng
Long Lân Quy Phụng một đoàn tứ linh
19. Bánh cả mâm, sao em kêu rằng bánh ít?
Trầu cả chợ, sao em gọi là trầu không?
Trai nam nhi không đối đặng
Gái má hồng xin thử đối xem!
20. Bao giờ cho đặng thành thời,
Tay têm thuốc cống, miệng mời lang quân
21. Bao giờ cho đến tháng Mười
Thối nổi cơm nếp vừa cười vừa ăn
22. Bao giờ cho đến tháng Năm
Thối nổi cơm nếp vừa nằm vừa ăn
23. Bao giờ mưa thuận gió hòa
Thay lông đổi cánh lại ra phượng hoàng
24. Bao giờ cạn rạch Đồng Nai
Nát chùa Thiên Mụ mới phai lời nguyên
25. Bao giờ chạch đẻ ngọn đa
Sáo đẻ dưới nước thì ta lấy mình
Bao giờ cây cải làm đình
Gỗ lim thái ghém thì mình lấy ta
26. Bao giờ cho chuối có cành
Cho sung có nụ, cho hành có hoa